

70 Dresden – ‘een modern wonder’

Een modern wonder met een lange voorgeschiedenis, een vreselijk begin en prachtig slot – daarover wil ik je nu graag vertellen.

Warschau, 16 oktober 1940. Het getto van Warschau wordt opgericht. Tijdens het driejarig bestaan van het getto zorgden ondervoeding, ziekte en deportaties naar concentratiekampen en vernietigingskampen voor een daling van het bevolkingsaantal van een geschatte 450.000 tot 37.000 mensen. In 1943 vond hier de opstand in het getto van Warschau plaats, een van de eerste massale opstanden tegen de nazi's.

Dresden, de nacht van 13 op 14 februari 1945, Operatie Thunderclap. Meer dan 1000 bommenwerpers voeren drie aanvallen uit. Het ‘tapijtbombardement’ van (brand- en brisant-)bommen veroorzaakt een keten van brandhaarden. De oplaaierende branden stuwen hete rookgassen omhoog en zuigen daardoor lucht uit de omgeving aan. Zo ontstaat een ongekende vuurstorm. Inwoners die zich naar buiten wagen om aan hun brandende onderkomens te ontsnappen, worden door die vuurstorm meegezogen tot diep in het inferno. Ontsnappen is niet mogelijk. Zij die in de schuilkelders zijn gevlucht komen door verstikking om.

De schattingen over het aantal doden lopen ver uiteen: tussen de 30.000 en 100.000 mensen. Dit opvallende verschil wordt vooral veroorzaakt door een onbekend aantal Duitsers die vóór de oprukkende Russen de barokke binnenstad van Dresden waren binnengevlucht, in de verwachting dat die zeker niet gebombardeerd zou worden.

De beroemde *Frauenkirche*, de hoogbarokke kerk die na de eerste twee aanvallen nog overeind stond, was wel vanbinnen volledig uitgebrand. Door de verzengende hitte waren de buitenmuren poreus geworden. Daardoor stortten in de ochtend van 15 februari deze muren alsnog in en kwam de koepel omlaag. Overigens bleef de sokkel met de naam van Maarten Luther overeind – een bijzonder symbool voor deze Evangelisch-Lutherse kerk.

De DDR-autoriteiten lieten de kerk als ruïne voortbestaan, ter herinnering aan de in hun ogen grote schanddaad van de Amerikanen en Engelsen. Tegenwoordig overheerst ook in het Westen de opvatting dat dit vreselijke bombardement militair gezien niet (meer) nodig was.

Uiteindelijk werd de *Frauenkirche* toch herbouwd. Daar gingen wel twee essentiële gebeurtenissen aan vooraf. Sterker, het lijkt weinig twijfel: zonder die twee gebeurtenissen zou de kerk waarschijnlijk ook nu nog een ruïne zijn, er in elk geval niet zo uit zien als thans het geval is. Dat zit zo.

Als Willy Brandt op 7 december 1970 zijn ‘*Kniefall von Warschau*’ maakt, laat dat een diepe indruk achter bij veel Polen – en niet alléén bij hen. De symboliek is dan ook overweldigend: Brandt, de ijveraar voor herstel van de Duitse eenheid, maakt – als vertegenwoordiger van een land dat Polen in de jaren ‘40 met terreur overweldigde – zijn knieval te midden van de Russische overheersers in uniform van dát moment. Er zijn Polen die deze indrukwekkende daad 25 jaar later niet zijn vergeten.

Soms kan één mens door één daad het leven van velen ingrijpend veranderen. Dat geldt zeker voor de conservatieve CDU-Bundeskanzler Helmut Kohl. Hij was – net als

de socialist Brandt – een groot voorstander van een herenigd Duitsland en zei na de val van de muur op 19 december 1989 – o symboliek! – bij de ruïnes van de *Frauenkirche*: ‘Vanaf Duitse bodem mag in de toekomst alleen nog maar vrede komen.’ Zijn droom van een verenigd Duitsland werd door weinigen in eigen land én in Europa, Amerika en Rusland gedeeld. De Franse schrijver François Mauriac drukte hun gevoelens zo uit: ‘Ik houd zoveel van Duitsland, dat ik blij ben dat er nu twee Duitslanden zijn om van te houden’. Maar Kohl zette eigenzinnig door en zo werd de DDR op 3 oktober 1990 door de Bondsrepubliek Duitsland geabsorbeerd. Na zijn overlijden zei Angela Merkel in Speyer dat het leven van miljoenen mensen, ook het hare, zonder Kohl totaal anders was verlopen. ‘U heeft er een beslissend aandeel in gehad dat ik hier sta.’

Na de Wende werd in 1994 met de wederopbouw van de *Frauenkirche* begonnen. Met steun van burgers – vooral ook uit Amerika en Engeland – van steden en landen, was het mogelijk de kerk te herbouwen. Op 30 oktober 2005 werd de kerk weer in gebruik genomen.

‘Laat deze kerk, die zo lang een symbool van de verwoesting van de stad is geweest, nu een symbool van verzoening tussen Groot-Brittannië en Duitsland worden’, schreef de Britse ambassadeur in Duitsland in de *Süddeutsche Zeitung*. Negenenvijftig jaar na het geallieerde bombardement werd door de zoon van een piloot die aan het terreurbombardement deelnam, een verguld kruis vervaardigd. Op 23 juni 2004 werd dit kruis, samen met de koepel, op de kerk gehesen.

Maar er is een nog groter wonder. Daarvan vertelde een gids toen wij met het Zwols Vocaal Ensemble in Dresden en omgeving waren.¹ Het ZVE had op zondag tijdens een *Gottesdienst* in de *Frauenkirche* gezongen – een onvergetelijke gebeurtenis.

Staande op de Neumarkt vertelde deze gids een dag later dat veel Dresdenaren zich bewust waren van het feit dat al in 1933 de kiem was gelegd voor die vreselijke vuurstorm in 1945: ‘*Wie wind zaait zal storm oogsten*.’ Daarna vertelde ze over wat Dresdenaren ‘*das moderne Wunder*’ noemen: hoe rooms-katholieke Poolse arbeiders vrijwillig hadden geholpen bij het vervaardigen van stenen ‘vazen’ op de hoektorens van de lutherse *Frauenkirche*, 60 jaar nadat Duitsers het getto van Warschau hadden vernietigd.

Het moderne wonder – het bestaat: *het slachtoffer biedt de dader verzoening aan*. Dat is zichtbaar voor wie naar de ‘vazen’ op de hoektorens van de *Frauenkirche* kijkt. Het kan blijkbaar: ‘*Hebt uw vijanden lief*’.²

1. Het Zwols Vocaal Ensemble gaf, met zijn dirigent Martien Hovestad en de twee organisten Adriaan Koops en Mannes Hofsink, drie heel succesvolle concerten in Dresden en omgeving en trad op in de *Frauenkirche*. Op *zondag 5 november* geeft het ZVE om 15:00 uur een concert in de Dorpskerk (op het Kerkplein) te Bathmen. Op *zaterdag 25 november* geeft het ZVE om 15:30 uur een concert in de Plantagekerk, Ter Pelkwijkstraat 17 in Zwolle. De in Duitsland met zoveel succes uitgevoerde composities worden ook daar ten gehore gebracht.

2. Mattheüs 5:43